

Asia: VN/28405/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ilmastolain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi ilmastolakiin (423/2022) vuonna 2023 lisätty kuntia koskeva velvoite laatia ilmastosuunnitelma. Suomen ympäristökeskuksen lakisääteistä tehtävää päästötietopalvelun ylläpitäjänä jatkettaisiin. Jatkamalla päästötietopalvelun ylläpitoa tuettaisiin kuntien vapaaehtoisen ilmastotyön jatkumista. Julkisen talouden suunnitelmaan 2023 - 2026 sisältynyt 2 831 000 euron vuosittainen kuntien ilmastosuunnitelmia ja Suomen ympäristökeskuksen päästötietopalvelua koskeva määräraha on poistettu. Määrärahaa ei ole enää sisällytetty vuoden 2024 talousarvioon tai julkisen talouden suunnitelmaan 2024 - 2027.

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää huonona lainsäädäntövalmisteluna sitä, että lakeja muutetaan vuosittain. Ilmastolain kohdalla se antaa ristiriitaisen kuvan hallituksen halusta jatkaa ja turvata pitkäjänteinen ilmastotyö Suomessa. Kuntien ilmastosuunnitelmien laatimisvelvoite lisättiin ilmastolakiin moninaisen kuulemisen ja lausuntokierrosten kautta, osittain kuntien omasta toiveesta ja sen tosiasian vuoksi, että suuri osa ilmastoon vaikuttavasta päätöksenteosta ja käytännön toimista tehdään kuntatasolla.

Hallituksen esityksen muistiossa todetaan suoraan, että esityksen tavoitteena on osaltaan tasapainottaa valtiontaloutta ja karsia kuntien hallinnollista taakkaa. Esityksessä ei kiisteta kuntien ilmasto-ohjelmien tarpeellisuutta tai vaikuttavuutta, vaan todetaan, että kunnat voivat jatkaa ilmastotyötään vapaaehtoiselta pohjalta.

Käytännössä kaikki suuret kunnat ovat laatineet omat ilmastosuunnitelmat ja Etelä-Savon maakunnassa on aluekehittämisvaroin tuettu myös pienten kuntien ilmastosuunnitelmien laatimista. Maankunnan kunnista vain yhdeltä puuttuu oma ilmastosuunnitelma. Manner-Suomen kunnista 85 on ilmastosuunnitelma.

Kun velvoite kuntien ilmastosuunnitelmien laadinnasta ja päivittämisestä poistuu lainsäädännöstä, niin innokkuus suunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen vähenee. Kustannustaakka jää myös vapaaehtoisen suunnitelman osalta kokonaan kunnalle, kun valtion avustus suunnitelmien laatimiseen poistuu. Ilmastotyön ainoaksi rahoituslähteeksi onkin jäämässä hankerahoitus. Tämä merkitsee ainakin pienissä kunnissa ilmastoasioiden systemaattisen ja seurattavan edistämisen loppumista. Ilmastotoimet voivat tuoda välillisesti taloudellisia hyötyjä kuntaan mm. energiatehokkuuden parantuessa ja energiainvestointien kautta. Ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoaminen voi tehdä jatkossa investointien perustelusta haastavampaa, kun lainsäädännöllinen selkänöja puuttuu.

Kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteen kumoamisen myötä myös yhä harvempi kunta suunnittelee ilmastomuutokseen sopeutumista, millä voi olla kauaskantoisia negatiivisia taloudellisia vaikutuksia.

Velvoitteen poistaminen vaikuttaa myös alueetasolla. Maakuntaliitot ja ELY-keskukset ovat tehneet merkittävää alueellista ilmastotyötä. Kuitenkin resurssit tämän kaltaiseen työhön ovat hyvin niukat. Esimerkiksi Etelä-Savossa ei ole yhtään kokopäiväistä vakituista ilmastoasiantuntijaa ELY-keskuksessa tai maakuntaliitossa. Ilmastotyö on tehty rakennerahastovarojen turvin EU-hankkeilla. Tällä hetkellä on menossa ELY-keskuksen vetämä ja maakuntaliiton rahoittama EU- hanke vihreän siirtymän edistämisestä Etelä-Savossa, johon on pystytty palkkaamaan yksi ilmastoasiantuntija. Myös kaikki edeltävä alueellinen ilmastotyö maakunnassa on tehty hankerahoituksella (ilmastotiekartta, kuntien ilmastotyön edistäminen jne). Yksi perustelu hankkeille on ollut kuntatason ilmastotyön tukeminen ja asiantuntija-avun antaminen kuntien ilmastotyöhön.

Kuntien ilmastosuunnitelmien laadintavelvoitteen poistuminen ilmastolaista, tulee vaikuttamaan myös alueellisen ilmastotyön tarpeellisuuteen ja merkitykseen. Alueellisella ilmastotyöllä voitaisiin osittain paikata kuntien ilmasto-osaamisen ja -suunnittelun vajetta, mutta tämä tarkoittaisi pysyvän ilmastoasiantuntijan palkkaamista ELY-keskuksiin eli työvoimaa alueetasolle tarvitaan jatkossa ilmastokysymyksiä varten nykyistä enemmän, mikäli ilmastotyötä halutaan edelleen tehokkaasti edistää. Pelkona on, että myös aluetason ilmastotyö hyytyy, kun sillekään ei ole lainsäädännöllistä pohjaa.

Lopuksi Etelä-Savon maakuntaliitto toteaa, että vaikka ilmastoasioiden suunnittelu on ilmastolailla nyt annettu ainoastaan valtakunnan tason asiaksi, niin toimeenpano jää usein miten paikallistasolle. Lakimuutos heikentää kuntien omaa päätöksentekoa ja päätösmahdollisuutta toimien kohdentamisesta. Toimien kohdistuessa paikallistasolle, niihin pitäisi pystyä myös vaikuttamaan paikallistasolla.

Etelä-Savon maakuntaliitto Kirjaamo
Etelä-Savon maakuntaliitto